

BÜTÜN YÖNLERİYLE GÖKÇEADA SEMPOZYUMU SONUÇ BİLDİRGESİ

2-3 Ekim 2025, Gökçeada

Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV), Gökçeada Belediyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa'nın ortak desteğiyle, 2-3 Ekim 2025 tarihlerinde “**Bütün Yönleriyle Gökçeada Sempozyumu**” gerçekleştirilmiştir.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Gökçeada Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Toplantı Salonu'nda gerçekleştirilen sempozyuma, üniversiteler, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarını temsilen 16 farklı paydaş grubundan toplam 94 kişi katılmıştır. İki gün süren etkinlikte Gökçeada'ya ilişkin 48 bilimsel sunum yapılmıştır. Sunumlar, adanın doğal, kültürel ve bilimsel açıdan sahip olduğu çok boyutlu değerleri ortaya koymuştur. Bulgular ve öneriler, bu değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir yönetimi için atılması gereken stratejik adımların belirlenmesine rehberlik etmektedir.

Sempozyumda ortaya çıkan tematik bulgular ve öneriler

- Gökçeada; jeolojik geçmişi, yüzey şekilleri, arkeolojik kazıları, deniz parkı, biyolojik çeşitliliği, fosil ormanları, etkileyici doğası ve yürüyüş rotalarıyla, Türkiye’de eşine az rastlanan bir doğal laboratuvar niteliğindedir.
- 1990’lardan itibaren yürütülen sistematik arkeolojik çalışmalar, Gökçeada’nın Paleolitik Dönem’den Osmanlı Dönemi’ne kadar uzanan zengin bir mirasa sahip olduğunu göstermiştir. Ada, doğal yapısı nedeniyle bir açık hava müzesi niteliği taşımakta olup, bu mirasın gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için sistematik araştırmaların ve bilimsel yayınların artırılması desteklenmelidir.
- Gökçeada-Yenibademli Höyük’te yürütülen sistemli arkeolojik kazılar (1996-2022), adada M.Ö. 3000-2600 yıllarında yaşamış toplulukların doğa ve deniz kaynaklarını kullanma biçimlerini, beslenme ve süs nesnelerinin üretiminde deniz canlılarını kullandıklarını göstermektedir. Elde edilen seramik ve kil kaplar ile arkeobotanik bulgular, adanın kültürel mirasının yaşatılması, geleneksel zanaat ve mesleklerin canlandırılması ve turizme entegre edilmesi açısından fırsatlar sunmaktadır.
- Yenibademli Höyük başta olmak üzere belli arkeolojik alanların ve kazı buluntularının halkın ziyaretine açılması ve adada bir arkeoloji müzesinin kurulması Gökçeada’nın turizm çekiciliğini artıracak ve adanın tarihsel, kültürel ve arkeolojik değerlerinin ulusal ve uluslararası ölçekte görünürlüğünü güçlendirecektir.
- Gökçeada’da tarih boyunca gerçekleşen yer adları değişimleri, adanın çok kültürlü yapısının mekânsal belleğe yansımaları açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle, ada genelindeki yer adlarının ve halk arasında kullanılan mikrotoponimlerin (yerel yer adlarının) belgelenmesi, kökenlerinin araştırılması ve kültürel miras envanterlerine dahil edilmesi önerilmektedir. Böylece, Gökçeada’nın tarihsel kimliği ve kültürel sürekliliği gelecek kuşaklara aktarılabilir.
- Gökçeada’nın sahip olduğu eşsiz mirasın görünür ve erişilebilir hale gelmesi, ada turizmini yıl boyu desteklemesi için, Gökçeada’da doğa, jeoloji, biyolojik çeşitlilik,

deniz ve arkeolojik mirası bir arada ele alan çok disiplinli bir “Doğa ve Kültür Müzesi” veya ziyaretçi merkezi oluşturulmalıdır.

- Adanın güneybatısında yer alan fosil ağaçların bulunduğu sınırlı alan, ivedilikle koruma altına alınmalı ve “**Tabiat Anıtı**” statüsüyle gelecek kuşaklara aktarılmalıdır.
- **Gökçeada’nın orman ekosistemleri**, ada ölçeğinde nadir görülen bir biyolojik zenginliği temsil etmektedir. Kaba pırnal (*Quercus ilex L.*) ve dikenli pırnal (*Quercus coccifera L.*) başta olmak üzere adaya özgü maki formasyonları, hem karbon yutağı işlevi hem de iklim değişikliğine uyum kapasitesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu ormanların korunması, rehabilitasyonu ve toplum temelli farkındalık çalışmalarına dahil edilmesi, adanın sürdürülebilir yönetim stratejisinin ayrılmaz bir parçası olmalıdır.
- İklim değişikliği ile artan sıcaklıklar ve azalan su kaynakları, Gökçeada’da çevresel planlamanın acil ve öncelikli olmasını zorunlu kılmaktadır. Su havzalarında kuraklık belirtileri ve yeraltı su seviyelerindeki düşüşler, çevre, halk sağlığı ve sosyal refah açısından ciddi risk unsurlarıdır. Bu nedenle adaya yönelik tüm politikalar, su yönetimini önceliklendirecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.
- Suyun verimli kullanımını esas alan **kurakçıl peyzaj** yaklaşımı benimsenmeli, **yeraltı suyu potansiyeli ve ada havzaları** doğru biçimde belirlenmeli ve **entegre su kaynakları yönetimine** geçilmelidir. Gökçeada Barajı’nın tam kapasiteyle dolabilmesi için kuzeyden denize akan dereler belirli dönemlerde yönlendirilmelidir.
- Aşırı su tüketimi önlenmeli, tarımsal faaliyetlerde **geri dönüştürülmüş su kullanılmalı, kurakçıl peyzaj ilkeleri doğrultusunda yerel iklime uygun bitki türleri seçilmeli ve ekosistem temelli çözümlerle yerel yönetimler desteklenmelidir.**
- Su tasarrufu teşvik edilmeli, baraj ve havza yönetimi etkinleştirilmeli, yeraltı su potansiyeli DSİ ile koordineli olarak araştırılarak kaçak kuyuların engellenmesi sağlanmalıdır. Boşluklu Eosen kireçtaşlarına inen derin su kuyuları yalnızca kriz durumlarında kullanılmalıdır.
- Balıkçılık, ada yaşamında yalnızca bir geçim kaynağı değil; kuşaktan kuşağa aktarılan önemli bir **kültür** bileşenidir. Bu kültürel süreklilik içerisinde, geleneksel yöntemlerle yapılan avcılık pratikleri (örneğin zıpkınla kılıç balığı avcılığı ya da süngercilik gibi faaliyetler) Gökçeada’nın denizle kurduğu tarihsel bağın simgeleri olarak görülmelidir. Balıkçılık, bir yönetim planı dahilinde yürütülmeli ve gerekli temel verilerin toplanması sağlanmalıdır.
- Ada çevresinin **kemikli balıklar için üreme alanı olması ve derin deniz türlerinin larvalarının yüksek yoğunlukta bulunması**, Gökçeada’nın balıkçılık açısından olduğu kadar zengin biyolojik çeşitlilik ve ekolojik açıdan da önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca mikroplastik kirliliğinden denizel habitat kayıplarına, fok ve kuş popülasyonlarından, mercan ve sünger alanlarına kadar yapılan araştırmalar; adanın korunması ve etkin bir şekilde yönetilmesi gereken **özgün bir ekosisteme sahip olduğunu** açıkça ortaya koymaktadır.
- Gökçeada’da süngercilik, adanın kültürel kimliğini ve tarihsel hafızasını şekillendiren önemli bir mirastır. Süngercilik müze, sergi veya heykel gibi kalıcı kültürel ve sanatsal çalışmalarla yaşatılmalıdır. Bölgede bilimsel stok tespitleri yapılmadan sünger avcılığının yeniden başlatılması, türün sürdürülebilirliği açısından risk taşımakta olup, ticari türler için bilimsel temelli stok çalışmaları ivedilikle başlatılmalıdır.
- Gökçeada, Akdeniz endemiği yelkovan kuşu ve ada martısı için potansiyel üreme alanlarına sahiptir. Adada yapılan deniz memeli izleme çalışmalarıyla deniz kuşu

çalışmaları entegre bir şekilde yapılmalı, deniz kuşlarına ve su kaynaklarına yönelik tehditler analiz edilmeli ve adada kuş gözleminin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar başlatılmalıdır.

- Gökçeada'nın zengin florası ve halkla etkileşim içinde gelişen etnobotanik özelliklerinin ortaya konması, adanın biyolojik ve kültürel değerlerinin tanıtımı açısından büyük önem taşımaktadır.
- Gökçeada kıyılarında yer alan mercan, sünger ve korallijen topluluklarının oluşturduğu bentik yaşam alanları, adanın denizel biyoçeşitliliği ve balık yaşam sahaları açısından hayati önem taşımakta olup, bu alanların bilimsel envanterinin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğine yönelik çalışmalar önceliklendirilmelidir.
- Türkiye'nin tek sualtı parkı olan Gökçeada Yıldızkoy'da yürütülen ön çalışmalar, mikroplastik kirliliğinin koruma altındaki bu alanda dahi yüksek seviyelerde olduğunu ortaya koymuştur. Turizm kaynaklı kirlilik baskısı ele alınırken, mikroplastiklerin etkileri ve koruma önlemlerinin etkinliği göz ardı edilmemeli, konuyla ilgili karşılaştırmalı çalışmalar ve önlemler hayata geçirilmelidir.
- Çanakkale'nin tek ulusal öneme haiz sulak alanı olan **Gökçeada Tuz Gölü'nün ekolojik dengesinin korunması** için, vahşi çöp alanı acilen rehabilite edilmeli, alan imar planına dahil edilmeli ve turizmin bozucu etkileri önlenmelidir.
- Gökçeada'nın doğal ve kültürel değerlerine ilişkin farkındalığın artırılması amacıyla, adanın denizel ve karasal alanlarını kapsayan "**Gökçeada Dijital İkizi**"nin oluşturulması ve bu platformun çağdaş eğitim materyali olarak kullanılması, adanın tanıtımı açısından önemli bir adım olacaktır.
- Gökçeada'nın 86 km'lik kıyı uzunluğunun büyük kısmı doğal sit alanı niteliğindedir. Ada ve çevresindeki deniz alanlarında, yerel halkın refahı ve geçim kaynaklarını gözeterek korunan alan statüsünün genişletilmesi, Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi'nin 30x30 hedefi doğrultusunda Türkiye'nin taahhütlerinin yerine getirilmesine katkı sağlayacaktır.
- Gökçeada Belediyesi bünyesinde küçük ölçekli bir **deniz suyu analiz laboratuvarının kurulması**, yerel düzeyde su kalitesinin düzenli izlenmesini ve halk sağlığına yönelik sürdürülebilir bir takip sisteminin oluşturulmasını sağlayacaktır.
- Gökçeada'da deneyim temelli eko-turistlerin, adanın doğal ve kültürel çeşitliliğini tanıdıktan sonra daha uzun süreli ve tekrar ziyaret eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Bu nedenle, adanın özgün değerlerine dayalı kapsayıcı ve katılımcı bir turizm modeli geliştirilmeli; **ekoturizm temelli bir turizm ofisi kurulmalı**, düzenli bir turizm veri tabanı oluşturulmalı ve sürdürülebilir turizm vizyonu benimsenmelidir.
- **FAO ve Tarım ve Orman Bakanlığı** desteğiyle, geniş paydaş katılımıyla Gökçeada'da ilk kez **ekosistem yaklaşımı balıkçılık yönetim planı** hazırlanmış ve 2023 yılında ilgili makamlara sunulmuştur. Bu plan, denizel türlerin korunması, stok yönetiminin iyileştirilmesi, kirliliğin azaltılması, geleneksel küçük ölçekli balıkçılığın sürdürülebilirliği ve izleme çalışmalarının sürekliliğini sağlamaya yönelik bütüncül bir çerçeve sunmaktadır. Mevcut planın ivedilikle güncellenmesi ve uygulanması, Gökçeada balıkçılığının geleceği için büyük önem taşımaktadır.
- **Ekosistem yaklaşımı yönetim anlayışı**, yalnızca balıkçılıkla ilgili değil; **diğer sektörler ve ekosistem hizmetlerini de kapsayacak şekilde adanın tamamı için benimsenmelidir. Yönetim süreçleri, korumanın yanı sıra yerel halkın ihtiyaçlarını da gözetmeli, tüm paydaşların görüşlerini almalı ve şeffaf biçimde yürütülmelidir.**

- Ekosistem yaklaşımı yönetimin ada ölçeğinde benimsenmesi, Gökçeada'nın doğal ve kültürel mirasının korunmasını, kaynakların sürdürülebilir kullanımını ve sektörler arası uyumun sağlanmasını mümkün kılmasının yanı sıra ekosistem hizmetlerini destekleyerek iklim değişikliği ve kirlilik gibi risklere karşı adayı daha dayanıklı hale getirecektir.
- Ekosistem hizmetleri olarak, hem karasal hem de denizel ekosistemin bileşenlerinin ada ekonomisine doğrudan ve dolaylı olarak, nasıl ve ne kadar sürdürülebilir katkı sağladığı konularında çalışmalar yapılmalı ve bunun somut bir örneği olarak **Gökçeada Sualtı Parkı'nın değerlendirilmesi** öncelikli olarak ele alınmalıdır. Ekosistem hizmetleri kavramının ada yerel yönetimi, halk, özellikle çocuk ve genç kesim ve eğitimcilerce anlaşılması ve benimsenmesi için bilgilendirme etkinlikleri planlanmalıdır.
- Nesli tehlike altındaki **Akdeniz foku (*Monachus monachus*) ve habitatlarının korunması** amacıyla, bu türün üreme mağarasını ve beslenme alanlarını barındırdığından dolayı adanın kuzey batı kıyıları koruma altına alınmalıdır. Marmaros ve Kömür Burnu mevkiilerinde 100 m yarıçaplı alanlarda tekne konaklamaları, demirleme ve tüm su ürünleri avcılığı yasaklanmalı, deniz memelilerinin yaşam alanlarına yeni yollar açılmamalı ve imar izinleri verilmemelidir.
- Ölü veya sürüklenen deniz memelilerinin tespiti durumunda İ.Ü. Su Bilimleri Fakültesi Gökçeada Deniz Araştırma Birimi'ne ivedilikle bilgi verilmelidir.
- Marmara ve Kuzey Ege Denizi'nde sanayi kaynaklı kirlilikten etkilenen **deniz salyası (müsilaj) oluşumu**, özellikle Gökçeada kıyılarında ve deniz altında düzenli olarak **izlenmelidir**. Ayrıca, fitoplankton, zooplankton, ihtiyoplankton ve mikropplastik düzeylerini kapsayan aylık ekosistem izleme programı başlatılmalıdır.
- Önerilen çalışmaların uzun vadede etkili olabilmesi için, çevre yönetimi ve koruma süreçlerinin yalnızca bilimsel değil, **hukuki ve yönetsel mekanizmalarla** da desteklenmesi gerekmektedir. Gökçeada'nın hem karasal hem de denizel alanlarının korunması için, mevcut **mevzuatla uyumlu** biçimde **"özel koruma alanı" statüsü** değerlendirilmelidir. Bu statü, adadaki doğal ve kültürel varlıkların bir bütün olarak korunmasını sağlayacak; ada ekosistemini bütüncül olarak ele alan yönetim planlarının uygulanabilirliğini artıracaktır. Ancak, bu sürecin tamamlanması zaman alabileceğinden, geçiş döneminde tespit edilen hassas alanlarda **nüfus ve imar baskısını** azaltacak önleyici müdahalelerin planlanması önem taşımaktadır. Bu çerçevede, Büyükşehir Belediyesi ve Gökçeada Belediyesi'nin imar planlarında gerekli revizyonları yapmaları yönünde çağrı yapılması önerilmektedir.
- **Çevre ihlallerine yönelik denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi, caydırıcı yaptırımların görünür biçimde uygulanması ve kurumlar arası koordinasyonun sağlanması**, sürdürülebilir koruma yönetiminin ön koşuludur.
- Gökçeada, Türkiye'nin en batısında yer alan en büyük adasıdır ve hem **stratejik hem de ekolojik öneme sahiptir**. Bu nedenle, ada iklim değişikliğine karşı **"pilot bölge"** olarak değerlendirilmelidir. Gökçeada'da yürütülecek su yönetimi, tarım, enerji ve turizm uygulamaları; Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma politikaları için model teşkil edecek niteliktedir.
- Gökçeada'nın benzersiz coğrafi, ekolojik ve sosyo-kültürel özellikleri dikkate alınarak; çevre, eğitim, sağlık, ulaşım, enerji ve imar başta olmak üzere ilgili mevzuatta adaya özgü istisnai düzenlemelerin kamu–yerel yönetim iş birliğiyle değerlendirilmesi önerilmektedir. Bu kapsamda yürütülecek çalışmalar, GMKA'nın Marmara ve Kuzey

Ege adalarına yönelik programlarıyla uyumlu biçimde **OECD Adalar Raporu'na katkı sunan yönlendirici bir yol haritasına** dönüştürülebilir.

- **Gökçeada Belediyesi'nin sürdürülebilirlik vizyonu doğrultusunda**, koruma-kullanma dengesinin bütüncül bir yaklaşımla sağlanması için Gökçeada'nın kara ve deniz alanlarını birlikte kapsayan **UNESCO Biyosfer Rezervi** adaylık sürecinin başlatılması; **TÜDAV** iş birliğiyle çekirdek-tampon-geçiş zonlarının bilimsel envanterlere dayandırılması ve sürdürülebilir izleme ile finansman mekanizmalarının kurulması önerilmektedir. **Bu adımlar, adanın iklim değişikliğine uyum kapasitesini ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkısını güçlendirecek; Gökçeada'yı ulusal ölçekte örnek bir ada yönetişimi modeli hâline getirecektir.**
- Ada halkının mevcut ve süregelen yaşam pratikleri, çevre bilinci ve sürdürülebilirlik anlayışını sınırlamaktadır. Bu nedenle, yerel halkı sürece dahil eden **doğa temelli eğitim programları, yaz okulları ve aile katımlı farkındalık çalışmaları** başlatılmalıdır. **Halkın bilinçlendirilmesi, vatandaş bilimi uygulamalarının yaygınlaştırılması ve yerel yönetim koordinasyonunun güçlendirilmesi, Gökçeada'nın çevresel direncini artıracaktır.** Gökçeada'nın geleceği için önemli bilimsel çalışmalar yürüten Türk Deniz Araştırmaları Vakfı'na ait **TÜDAV-MARU** araştırma gemisinin adaya gelişi, ada halkının katılımıyla kutlanmalı; bu süreç, **bilim iletişimini güçlendiren paneller, atölyeler ve farkındalık etkinlikleriyle** desteklenmelidir
- Gökçeada'nın mevcut altyapısı, yazın artan nüfus ve turizm baskısı karşısında yetersiz kalmaktadır. Ada nüfusunun bazı dönemlerde 50.000 kişiye ulaşması su kaynakları, atık yönetimi, ulaşım ve enerji altyapısı üzerinde ciddi baskılar yaratmaktadır. Gökçeada'nın taşıma kapasitesi ve doğal kaynak sınırları dikkate alınarak planlanan **sürdürülebilir turizm politikaları** hayata geçirilmelidir.
- Merkezden doğrudan ulaşım olmaması, turizm ve yerel yaşam açısından önemli bir planlama eksikliğini göstermektedir. Bu sorunun giderilmesi amacıyla, **Çanakale-Gökçeada** arasında doğrudan bir feribot hattı sağlanması; böylece adaya erişilebilirlik artırılarak yıl boyunca sürdürülebilir turizmin desteklenmesi mümkün olacaktır.
- Ekoturizm, kültür turizmi ve doğa odaklı etkinlikler (örneğin dalış, yürüyüş rotaları, kuş gözlemi ve jeoturizm), adanın ekonomik gelişimine katkı sunarken çevresel baskıyı azaltacak sürdürülebilir alternatiflerdir. Bu kapsamda, geçmişte de olumlu sonuçlar vermiş olan **Gökçeada Sualtı Fotoğraf Yarışması'nın yeniden düzenlenmesi**, adanın denizel zenginliğini görünür kılacak, toplumsal farkındalığı artıracak ve sürdürülebilir turizm anlayışına kalıcı katkılar sağlayacaktır.

Özetle; Gökçeada **biyolojik çeşitliliği, kültürel ve arkeolojik mirası, jeolojik yapısı, balıkçılığı turizm potansiyeli, toplumsal özgünlüğü ve tarihsel geçmişiyle** çok çeşitli değerleri iç içe barındıran çok katmanlı bir adadır. Bu bütüncül değer, yalnızca yerelde değil, ulusal ve uluslararası ölçekte de korunması gereken bir mirası temsil etmektedir.

Farklı disiplinlerden ve kurumlardan çok sayıda katılımcının yer aldığı bu sempozyum, sunulan 48 adet tebliğ, paylaşılan bilimsel çalışma sonuçlarıyla Gökçeada'nın ekonomik, ekolojik, arkeolojik, jeolojik ve kültürel açıdan ne denli önemli bir mirasa sahip olduğunu ortaya koymuştur. Tebliğlerin tam metinleri, bu yıl içerisinde TÜDAV tarafından çıkarılacak kitapta yer alacaktır.

Sempozyum, Gökçeada'nın doğal ve kültürel mirasının korunması yönünde ortak bir irade oluşturmuştur. Bu iradenin, ekosistem yaklaşımli yönetim anlayışıyla desteklenerek yerel ve ulusal düzeyde sürdürülebilir yönetim politikalarına yansıtılması gerekmektedir.

Sempozyum çıktılarının ve bu sonuç bildirgesinin, gelecekte gerçekleştirilecek çalışmalara yön vermesi ve adanın sürdürülebilir yönetimi için alınacak kararlara katkı sağlaması beklenmektedir.